

**ATROCITĂȚILE STALINISTE COMISE ÎN CELE DOUĂ VALURI DE
DEPORTĂRI ÎN COMUNA IZVOARE RAIONUL DROCHIA
LES ATROCITÉS STALINISTES COMMISES LORS DES DEUX VAGUES DE
DEPORTATION DANS LA COMMUNE IZVOARE, LE DISTRICT DROCHIA**

Capcelea Valeriu, *doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, șeful Secției Nord a Academiei de Științe a Moldovei*, Capcelea Victor, *doctor în geonomie, conferențiar universitar, la Catedra de Științe ale Naturii și Agroecologie, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, MEC.*

Cet article tente d'exposer les atrocités des „libérateurs soviétiques” des deux vagues de déportations stalinistes de la commune Izvoare, le district Drochia en juin 1941 et juillet 1949. Ici sont présentées les familles des déportés des villages Izvoare, Bezeni et Scăieni pendant les déportations de 12-13 juin 1941, puis celles du 6 juillet 1949. On note que lors de la première vague de déportation, les hommes ont été séparés de leurs familles à la gare de Tiraspol et emmenés à Ivdelag près de Sverdlovsc où la plupart sont morts de malnutrition et de travail épuisant en quelques mois. Dans le même temps, il est indiqué qu'aucun de ces martyrs n'est revenu en Bessarabie, et leurs femmes et leurs enfants ont été exilés en Sibérie, endurant la famine et le froid où beaucoup d'entre eux sont morts. Malheureusement, seuls quelques-uns d'entre eux ont réussi à retourner en Moldavie après la mort de Staline en 1953.

Les auteurs évoquent également la deuxième vague de déportations qui eut lieu le 6 juillet 1949, révélant une particularité de la nouvelle vague de déportations - le fait que certains de ceux qui devaient être exilés furent empêchés et réussirent à éviter ces terribles tourments.

En conclusion, il est souligné que ces événements sinistres de l'histoire des Roumains - Bessarabes - l'exil forcé en Sibérie, organisé par les occupants soviétiques, avaient un but bien défini. En semant la peur parmi les habitants de la commune Izvoare, les prémisses de la création des kolkhozes ont été préparées, surtout après la déportation en 1949. Auteurs arrivent à l'idée, qu'il convient d'édifier dans la commune Izvoare un monument du peuple, qui a traversé l'épreuve de ces atrocités. Malheureusement, on sait très peu de choses sur ces actes des „libérateurs”, tout est entouré de mystère comme si et maintenant la peur domine les gens. A leur avis, ce monument perpétuerait la mémoire de ces martyrs, révélerait objectivement l'histoire de notre commune, afin que la jeune génération connaisse ces événements historiques tragiques.

Mots clés: *déportation, atrocités, exil, goulag, famine.*

Deportările staliniste din 16 iunie 1941 și 6 iulie 1949 au vizat în principal să lase Basarabia fără elita lor socială, politică și economică. Oamenii de știință și reprezentanții cercurilor politice au fost eliminați, la fel și persoanele care aveau reputația de liber-cugetători, agenții economici și cei mai buni gospodari, fiind trimiși forțat din casele lor în Siberia.

După ocuparea Basarabiei în urma ultimatumului sovietic de la 28 iunie 1940, s-au produs două valuri de deportări, care au afectat și chinuit multe familii de gospodari din comuna Izvoare. Astăzi, este de datorita

noastră comună să apreciem amintirea sutelor de mii de victime ale terorii sovietice din Basarabia și să condamnăm în mod vehement sistemul totalitar-comunist pentru crimele, asasinatele, teroarea și deportările din Basarabia. Prin aceste acțiuni „eliberatorii” au distrus libertatea de a gândi, memoria istorică, demnitatea umană, solidaritatea și unitatea națională a românilor basarabeni.

Este știut faptul că primul val de deportări în masă a trecut peste Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (în continuare RSSM) în 1941. Pregătirea pentru deportări a început la 11 noiembrie 1940 când a fost emis ordinul *Comisariatul Narodnic pentru Afaceri Interne al URSS* cu o cerere de identificare a tuturor „elementelor antisovietice”. În listele de nume întocmite în teritoriu, trebuiau să intre toți foștii mari proprietari de terenuri, proprietarii de fabrici, membri ai gărzilor albe, oameni de afaceri, lideri ai partidelor politice, colaboratori ai Siguranței românești, precum și primarii din aproape toate localitățile.

Din satul Izvoare au fost deportați în cadrul primului val, în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 (ora 2.30) foarte mulți oameni gospodari [a se vedea: 1, p. 312].

În acea noapte tragică ocupanții au sosit la casa lui *David A. Bacal* (n. 1893), fost primar și membru al Partidului Național-Țărănesc și au dat citire ordinul prin care familia lui era declarată „dușman ai poporului” și condamnată la surghiun pe viață în Siberia pentru colaborarea cu autoritățile române. Ei au fost transportați la gara Drochia, dar la Tiraspol capul familiei a fost despărțit de ceilalți membri și strămutat într-un alt eșalon unde erau amplasați bărbații care au fost transportați GULAG (Administrația Generală a Lagărelor de muncă forțată) la Ivdellag (lagărul de corecție prin muncă) din regiunea Sverdlovsk, unde a murit din cauza muncii istovitoare și subnutriției în anul 1943. Restul familiei Bacal - soția *Alexandra* (n. 1895) și fiicele *Cristina* (n. 1923) și *Maria* (n. 1929) au fost deportate în localitatea Vargatior raionul Ciansc, regiunea Tomsk. După ce mama Alexandra a murit, ambele fete s-au căsătorit în această localitate, iar Maria a rămas să locuiască în Tomsk. Cristina s-a întors în Moldova Sovietică în 1955 împreună cu fiul Pavel, care s-a născut în 1954 în Siberia. În anul 1990 membrii familiei Bacal au fost reabilitați de către Comitetul Securității de Stat al RSSM.

Foto 1. *Cristina cu fiul Pavel.*

Un alt martir al deportării din iunie 1941 a fost *Pavel Chețiu* (n. 1901), fost primar de Izvoare și conducător al organizației locale a Partidului Național-creștin. În acea noapte de rea pomină au ajuns la casa lor „eliberatorii” și le-au citit ordinul prin care familia era surghiunită în Siberia pentru colaboraționism cu autoritățile române. Familia Ghețiu a fost transportată la gara feroviară Drochia și plasată într-un vagon pentru vite. La Tiraspol Pavel a fost despărțit de restul familiei și strămutat în alt tren care avea ca destinație Ivdellag. După aproape un an de zile, în 1942 Pavel a murit în lagăr în urma muncii silnice și subnutriției. Restul familiei - soția *Vasilisa* (n. 1900), fiica *Maria* (n. 1929); fiii *Eugeniu* (n. 1933) și *Constantin* (n. 1937) au fost surghiuniți în regiunea Tomsk, r-nul Ciainsc. Ei au fost reabilitați în 1990 de către Comitetul Securității de Stat al RSSM.

În aceeași noapte a fost deportat și *Vasile S. Stratan* (n. 1893) împreună cu soția, *Olga Stratan* (n. 1893) [1, p. 312], iar după câteva zile de chin în vagoanele pentru vite, Vasile a fost despărțit de soție la Tiraspol, fiind urcat în trenul care l-a dus împreună cu consătenii lui la Ivedellag unde a murit în urma muncii silnice și subnutriției în toamna lui 1941. Soția Olga a fost surghiunită în regiunea Tomsk în satul Podgornoe, raionul Ciainsc. În documentul depistat, se confirmă faptul că familia în cauză ea a fost deportată la 12 iunie 1941 din s. Izvoare r-nul Drochia conform adeverinței Statului major operativ al NCVD a RSSM din 10 iunie 1941 și a fost eliberată la 16 februarie [2].

Totodată, dintr-o altă sursă, aflăm despre deportarea la 16 iunie 1941 în satul Bundiur raionul Ceainsc, regiunea Tomsk a pământencei noastre *Alexandra Alexandru Vrublevschii*, care a devenit membru a colhozului „Hrușciiov”, născută în 1932 în satul Izvoare, plasa Nădușiuta, județul Soroca. Ea a fost eliberată la 18 iunie 1955 [3]. Același lucru l-a mărturisit Macarie Capcelea, care prin afirmațiile lui ne-a întregit acest tablou

sinistru. Alexandra a fost deportată cu întreaga familie a lui Alexandru Ion Vrublevschi, căruia i se incrimina că avea mari proprietăți de pământ și o mare gospodărie.

În acea noapte de tristă faimă, după mărturisirile lui Valiuca Novac, care a auzit despre aceste evenimente tragice de la părinții săi, a fost deportată în Siberia și familia lui Ștefan Isac Onilă, unul din cei mai buni gospodari ai satului Izvoare, care împreună cu soția *Eugenia* crescuseră 8 copii (doi băieți și 6 fete). Familia posedă până la război loturi mari de pământ, avea în posesie o batoză de producție germană și o mică dugheană. Fata cea mai mare a lui Șt. Onilă, *Profira* împreună cu bărbatul ei *Alexandru Vrublevschi* și cele două fiice *Șura* (Alexandara) și *Lara* a fost deportată, fiind turnații de Alexandru, vărul lui Ștefan. Din spusele sătenilor, la Izvoare a existat un trădător de profesie și un colaboraționist cu regimul de ocupație sovietic, Simion Vlas, care îi turna pe săteni „eliberatorilor”. Din păcate, nu au fost depistate documente care să ne furnizeze informații despre soarta familiei Onilă și, din această cauză, putem relata despre acești martiri numai din afirmațiile băștinașilor satului Izvoare. Prin urmare, destinul acestor martiri aproape că rămâne necunoscut. Probabil, Șt. Onilă a împărtășit soarta tuturor bărbaților din comuna Izvoare nimerind în Ivdellag, iar restul familiei a fost surghiunită într-o localitate din r-nul Ciainsc. Din păcate, nimeni din această familie nu s-a mai întors în Basarabia.

În afară de aceasta, ocupanții sovietici au arestat și maltratată îndată după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial pe unii din cei mai buni gospodari din comuna Izvoare: *Nicolae I. Misăru* (n. 1881), care a fost condamnat în 1946 la 6 ani privațiune de libertate conform art. 58' al. 2 „sustragere de la plata impozitelor” al CP al RSS Ucrainene, fiind pârât de același S. Vlas, ce a ispășit pedeapsa la închisoarea din Valea Norocului; *Teofil G. Negru* (n. 1899), care a fost condamnat în 1946 la 5 ani privațiune de libertate conform art. 58' al. 2 CP al RSS Ucrainene și *Ștefan A. Zabrian* (n. 1897), care a fost arestat și condamnat în 1946 la 8 ani de detenție într-un lagăr de muncă în temeiul art. 58' al. 2 CP. al RSS Ucrainene [1, p. 312].

După ocuparea Basarabiei în 1941 din satul Scăieni, comuna Izvoare au fost deportați în Siberia unsprezece oameni [a se vedea: 1, p. 74]. În localitatea Scăieni, ca și în alte sate ale comunei Izvoare, în cadrul primului val al deportărilor staliniste din 12-13 iunie 1941 au avut loc aceleași acțiuni feroce ale regimului totalitar-comunist. Pentru a descrie aceste atrocități ale „eliberatorilor sovietici” am utilizat, pe de o parte, materialele Agenției Naționale a Arhivelor din Republica Moldova (în continuare ANARM), iar pe de altă parte, au fost reconstituite aceste evenimente tragice în baza informațiilor furnizate de soțiile, frații, surorile și copiii acestor martiri ai neamului nostru.

În această privință, este concludentă soarta lui *Efrem/Ifrim Savatie Capcelea*, născut în 1911 în Scăieni, plasa Nădușita, județul Soroca. El a absolvit Facultatea de Drept a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, iar în anul 1936 a fost numit procuror în plasa Bravicea, Călărași unde a lucrat până în iunie 1940. Ifrim, după afirmațiile fratelui său, Macarie Capcelea, avea o anumită predilecție față de ideile comuniste cu care s-a familiarizat în timpul studiilor universitare. La 28 iunie 1940 după ce URSS a înaintat un ultimatum României și a copleșit Basarabia, el în pofida faptului că a fost implorat de fratele mai mare Emilian Capcelea să se refugieze împreună cu familia lui în România, a rămas în Basarabia, deoarece considera că activitatea lui nu are nimic comun cu politica.

După ocuparea Basarabiei de către URSS, în toamna lui 1940, el a fost numit profesor de limba română la școala din satul vecin Frumușica unde a muncit în cursul anului de studii 1940-1941. Dar, după mărturisirile lui M. Capcelea, care avea atunci 14 ani, în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 la ora 2.30, ocupanții au venit acasă la Savatie Capcelea unde locuia Ifrim și au dat citire documentul în care era declarat „dușman al poporului sovietic” și condamnat la surghiun pe viață în Siberia, fiindcă a învățat în România, a lucrat în organele de drept românești și a apărat interesele burgheziei românești. În calitate de martori au fost colaboratorii regimului de ocupație sovietic Ion Leontie Chihai și Berco Marcu Mandelblat, care au depus mărturii false la comandă și în privința altor deportați din Scăieni [8].

Foto 2. *Efrem Capcelea*.

Ca rezultat, el a fost îmbarcat într-o mașină și transportat la gara de trenuri din Drochia, fiind urcat într-un vagon pentru vite unde erau circa o sută de oameni care au dormit pe paie, fiind însetați și înfomețați [1, p. 74]. La Tiraspol, Ifrim și toți bărbații au fost despărțiți de familiile lor și strămutați în alt tren. Ce-i drept, Ifrim, fiind necăsătorit, avea posibilitatea de a alege a rămâne în eșalonul cu femeii și copii sau să fie strămutat împreună bărbații ce aveau familie în alt eșalon. Spre regretul nostru, el a decis să fie împreună cu bărbații, care au fost transportați la Ivdellag. Ifrim a murit în 1942 din cauza muncii istovitoare și malnutriție, fiind reabilitat în anul 1989.

Pentru noi, oamenii mileniului III, opțiunea bizară a lui Ifrim de a rămâne în Basarabia natală, pare de neînțeles, pe motiv că, având șansa de a se refugia în România și a scăpa de ororile staliniste, a rămas benevol, cu o doză de optimism, „în ghearele” totalitarismului sovietic, care l-a exterminat.

Din relatările lui M. Capcelea, din localitatea Scăieni, în afară de Ifrim Capcelea, au fost deportați în Siberia încă două familii, cea a lui *Grigore Sofronie Capcelea*, membru al Partidului Național-Țărănesc și a lui *Feofan Iosif Bagrin*, acuzat de colaboraționism cu autoritățile române [1, p. 74].

În continuare, ne vom referi în detalii la calvarul prin care au trecut familiile lui Grigore Capcelea și Feofan Bagrin, pe motiv că există documente concludente păstrate de urmașii lor, care ne-au povestit despre tortura prin care au trecut acești oameni surghiuniți în Siberia de gheață.

Ocupanții sovietici în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941 au venit acasă la *Grigore Capcelea* și au anunțat că toți membrii familiei sunt deportați în Siberia pe viață: *Grigore* (capul familiei), *Maria Feodor* (soția) și copiii lor (*Filip, Eugeniu, Ion și Efimia*). La gara feroviară din Tiraspol, Grigore Capcelea a fost despărțit de soție și copii, fiind trecut în alt eșalon și transportat împreună cu alți bărbați în GULAG, la Ivdellag, unde a lucrat în minele de uraniu. În scurt timp, după o muncă istovitoare și malnutriție, Grigore Capcelea a decedat la 15 octombrie 1941, la vârsta de 42 ani de *pidermie*.

Foto 3. *Filip și Eugeniu Capcelea decedați în Siberia.*

Soția lui Grigore Capcelea, *Maria*, a fost surghiunită împreună cu cei 4 copii în localitatea Iarkii din regiunea Tomsk. Condițiile inumane, frigul și foamea îndurată de membrii acestei familii la Iarchii au provocat moartea a trei copii (*Filip, Eugeniu și Ion*), iar mai târziu a murit și mama lor, *Maria*. *Efimia*, ultimul copil rămas în viață, s-a căsătorit în 1955 cu *Nicolae Gleadelchin*, un belorus surghiunit în Siberia în 1931 [1, p. 4], cu care s-a întors la baștină în anul 1962 împreună cu 3 copii născuți la Tomsk (*Alexandru, Tamara și Galina*). Indiscutabil, casa și averea părinților *Efimiei* nu i-au fost întoarse și ei au fost nevoiți să înceapă totul de la zero, construindu-și o casă la o margine a satului Izvoare. Aici, în familia lui *Nicolae și Efimia Gleadelchin* s-au născut încă doi copii: *Grigore și Eugeniu*. La 12 iunie 1989 conform deciziei Comitetului Securității de Stat al RSSM Grigore Capcelea, Maria Capcelea, Filip Capcelea și Eugeniu Capcelea au fost reabilitați.

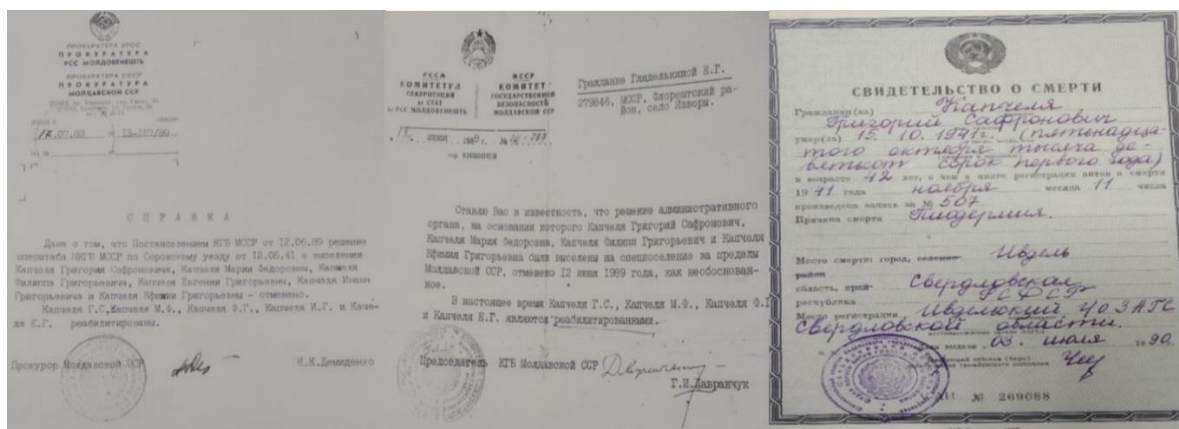

Foto 4. Copia adeverințelor cu referire la ordinul de deportare a familiei lui Grigore Sofronie Capcelea. Foto 5. Ordinului de rehabilitare a lui Gr. Capcelea. Foto 6. Certificatul de deces a lui Gr. Capcelea.

După cum am remarcat anterior, în aceeași noapte tragică a fost deportată din Scăieni și familia lui Feofan Iosif Bagrin (1890-1943), care împreună cu soția Olga și trei copii (Alexei, Liza și Mihail) au fost declarați dușmani ai poporului pentru colaboraționism cu autoritățile române și condamnați la surghiun în Siberia. Doi copii maturi ai cuplului Bagrin, Matrona și Chiruță erau căsătoriți și nu au fost afectați de acest calvar.

Potrivit documentelor păstrate de membrii familiei, Feofan a fost despărțit de familie și strămutat în eșalonul cu bărbați care a i-a transportat pentru muncă silnică în Ivdellag, unde a decedat la 4 aprilie 1943 din cauza muncii istovitoare la instalarea șinelor pentru calea ferată, iar soția Olga, cu cei trei copii, au fost surghiuniți în s. Iarchii din regiunea Tomsk. Aici, din cauza foametei și frigului a decedat fiica Liza.

Foto 7. Feofan Bagrin.

Foto 8. Olga Bagrin.

Foto 9. Ivdellagul, 1941. Foto 10. Olga Bagrin în regiunea Tomsk.

În anul 1954 s-au întors în Moldova, la Scăieni, doar Olga Bagrin cu mezinul Mihail (n. 1934), deoarece Alexei, fiul cel mare s-a căsătorit și a rămas să locuiască cu familia în regiunea Kemerovo. Mezinul familiei, Mihail, în scurt timp după revenire la baștină, la 17 octombrie 1956, s-a căsătorit cu Claudia – mezina lui Afanasie și Eustinia Capcelea.

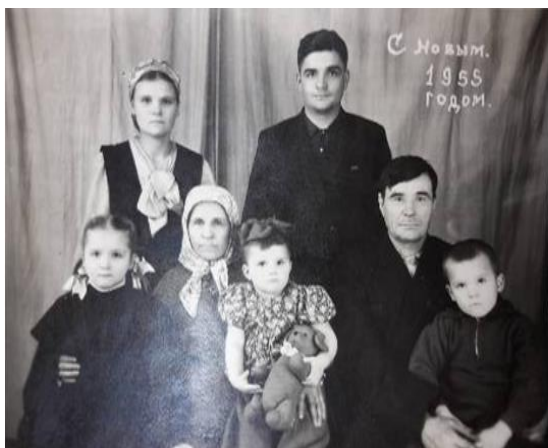

Foto 10. Alexei Bagrin (rândul de sus), soția, mama Olga, socrul și copiii în regiunea Sverdlovsk. Foto 11. Căsătoria lui Mihail Bagrin cu Claudia Capcea.

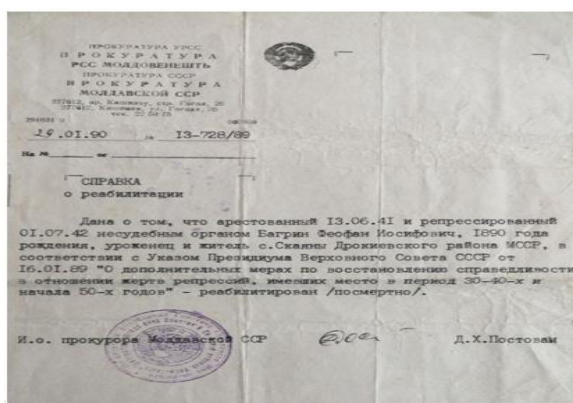

Foto 12. Adeverința de deces a lui F. Bagrin. Foto 13. Certificat de reabilitare postmortem a lui F. Bagrin.

Din satul Bezeni în aceeași noapte de 12 spre 13 iunie 1941a fost deportată familia lui *Gheorghe Răileanu* (n. 1903), fost primar, membru al Partidului Național Liberal, condamnată la surghiun în Siberia. Gheorghe ca și alți bărbați din eșalonul unde erau soțiile și copii lor a fost despărțit la Tiraspol de familia sa numeroasă și strămutat în alt tren care l-a transportat împreună cu concitadinii din comuna Izvoare și alte localități din Basarabia la Ivdellag, unde în urma muncii silnice și subalimentației a decedat în anul 1942. Restul familiei – soția *Anastasia* (n. 1901); fiul *Efim* (n. 1920); fiicele *Eudochia* (n. 1923); *Efimia* (n. 1925); *Domnica* (n. 1928); *Maria* (n. 1931) și *Evlampia* (n. 1933) au fost exilați în regiunea Tomsk și reabilitați în anul 1991de către Comitetul Securității de Stat al RSSM [1, p. 298].

Trebuie să remarcăm că toți bărbații din Izvoare deportați în 1941, au murit în GULAG, deoarece erau forțați la muncă silnică și istovitoare fiind lipsiți de hrană suficientă. Spre marele nostru regret, nici unul dintre ei nu s-a mai întors în Basarabia.

În cadrul celui de-al doilea val al deportărilor, în noaptea de 5 spre 6 iulie 1949 a fost surghiunită din satul Izvoare familia lui *Pimen V. Ioviță* (n. 1898) cu soția *Agafia* (n. 1895) în ținutul Altai ca familie de chiaburi [1, p. 312].

În aceeași zi, a fost deportată în Siberia și familia lui *Dumitru Zamăneagră*. Despre soarta tragică a acestei familii de gospodari din satul Izvoare vom relata în detalii din afirmațiile *Elenei*, soției lui *Feodor Zamăneagră*.

Maria Negru (28.08.1905-29.01.1974), s-a născut în familia înstărită a lui *Feodor* și *Zavastia Negru*, ce erau gospodari în înțelesul deplin al cuvântului (aveau în posesiune multe hectare de pământ și o moară de apă). În 1927 *Maria*, unica la părinți, s-a căsătorit cu *Dumitru Zamăneagră* (08.11.1903-07.08.1985), originar din s. Rădulenii Vechi. Noua familie a rămas să locuiască și au muncit în gospodăria lui *F. Negru*. În anul 1929 în această familie s-a născut *Iulian* (05.06 1929-16.12.1996), iar în 1930, *Feodor* (27.10.1930-16.12.1976).

În dimineața zilei de 6 iulie Feodor a plecat la Gura Căinarului pentru a-și întâlni fratele Iulian, care venea cu trenul de la Chișinău. Când au intrat soldații în ogradă lui Dumitru și i-au anunțat despre surghiunul în Siberia, Maria a părăsit pe furiș curtea casei și s-a dus la Fedosiica, femeia, care a ajutat-o la creșterea feciorilor, ce avea o căsuță modestă fără gard. Ea i-a dat Fedosiicai o scrisorică și a rugat-o să se ducă înaintea băieților pentru a-i informa să nu vină acasă, pentru că vor fi arestați. Totodată, Maria s-a ascuns în cânepa de lângă casa Fedosiicai. Când frații s-au apropiat de casa părintească și au văzut în ogradă soldații, Iulian a fugit și a ajuns la o cunoștință de-a mamei sale la Bălți. Însă, Feodor a hotărât să se întoarcă acasă, dar în cale i-a ieșit Fedosiica, care i-a înmănat bilețelul mamei, care era urmărită de soldați. Ca să lichideze urmele scrisorii, Feodor a pus hârtiuța în gură și a înghițit-o, dar a fost reținut și dus la Sovietul Sătesc, unde era în arest tatăl său, care i-a poruncit fiului să o aducă și pe mama sa.

Soldații nu le-au permis să ia cu ei multe lucruri, decât mașina de cusut, o pernă, o plapumă de lână, trei covoare țesute, oala cu zeama de găina și o lingură de lemn cu care au mâncau pe rând o iarnă întregă. Familia Zamăneagră a fost transportată la gara de trenuri Drochia unde au fost urcați într-un marfar. Au mers în vagonul pentru vite multe săptămâni, într-o îmbulzeală nemaipomenită și în condiții insuportabile. Din când în când li se dădea de mâncare, iar în cazul când trenul se oprea, nu li se permitea să deschidă ușile. Numai în cazul dacă erau trași pe o linie moartă puteau deschide ușa vagonului care era dormitor, sufragerie, veceu, chiar și sală de naștere, în caz de necesitate. După munții Ural trenul a staționat câțiva timp și deportaților li s-a permis să-și spele hainele, să mai respire aer curat.

După datele furnizate recent de ANARM La 8 iulie 1949 în eșalonul trenului cu № 97175, care includea 707 persoane [a se vedea: 4], de la stația de cale ferată Drochia spre stația Macușino-Petuhov (regiunea Kurgan), era și o familie din satul Izvoare (raionul Drochia) – Zamăneagră: *Dumitru Pavel* (n. 1903 – capul familiei), *Maria Feodor* (n. 1906 – soția) și fiul *Feodor* (n. 1931) [5] – în vagonul cu № 700601 [6].

În vagonul lor era plasat un bărbat în ciubote și manta, care făcuse armata încă la țarul Nicolai și cunoștea limba rusă. El a venit cu ideea de a ridica în vagon două pietre mari, bune de măcinat grâul, pentru că unii dintre deportați au luat cu ei saci cu grâu sau porumb. Astfel, își potoleau foamea cu fiertură din făină de grâu și porumb.

Nimeni nu știa unde erau îndreptați deportații, dar locul stabilit al vagonului dat era orașul Kurgan unde au fost coborâți și repartizați în sovhozul din localitatea Macușino. Autorităților li s-a comunicat că vin «дикие люди» (oamenii sălbatici), dar directorul sovhozului a înțeles din prima că ei nu sunt sălbatici, deoarece discutând cu moșul ce știa limba rusa, s-a interesat cum au folosit pietrele pentru a măcina grâu și porumb în vagon. Deportații au fost împărțiți pe la localnicii, care dispuneau de spațiu liber. Iarna anului 1949-1950 familia Zamăneagră a petrecut-o la Macușino, împreună cu familia Ganea din Voloave, r-nul Soroca, într-o încăpere friguroasă unde pereții erau tot timpul plini de promoroacă. Au confecționat două laițe, pe una dormea familia Ganea, iar pe alta, Zamăneagră. Bărbații lucrau la tăiat pădure.

Deportații au trăit în frig și au îndurat foamete deoarece toată iarna anului 1949-1950 au mâncat doar cartofi, fără nimic, nici măcar ulei nu aveau. Pentru Sărbătoarea Paștelui (9 aprilie 1950) s-au pricopsit cu o pulpă de găscă și câteva ouă (plata pentru lucrările ce le efectua Maria pentru oamenii din localitate la mașina de cusut). Deportații erau lipsiți de actele de identitate, fiind obligați în primii doi ani, zi de zi, să se prezinte la autorități pentru a le demonstra că sunt pe loc și nu au fugit nicăieri.

Numai după moartea lui Stalin, în martie 1953, viața a devenit mai moderată pentru surghiuniți. Familia Zamăneagră a profitat de situație și s-a stabilit cu traiul în orașul Kurgan unde au construit o casă din lemn, au uns pereții cu lut și i-au dat cu var, ca la gospodari, voind să aducă atmosfera și căldura din Moldova la ei în casă, lucru inedit pentru siberieni. Dumitru și Feodor Zamăneagră, cumpărau grâu și țineau păsări, găște, chiar aveau și o vacă, iar Maria creștea flori (romaniță trimisă din Moldova) și vânzându-le mai agonisea niște copeici în plus. Feodor Zamăneagră a făcut studii de mecanizator la Macușino, apoi a învățat la Kurtamâș la Tehnicumul de Mecanizare a Agriculturii.

Foto 14. *Curgan. Dumitru și Maria Zamăneagră, 1957.* Foto 15. *Feciorul Iulian cu familia, în vizită la Kurgan 1959.*

În anul 1959, după zece ani de surghiun în Siberia de gheață Feodor s-a întors în Moldova, stabilindu-se la Florești unde a locuit la o verișoară de-a tatălui Dumitru. Cu greu s-a aranjat la lucru ca mecanizator la o întreprindere de reparare a drumurilor. După aceea, când în școli s-a introdus disciplina *Bazele agriculturii și tractorul*, a încercat norocul și a mers la Școala Moldovenească nr. 1 din Florești ca să fie angajat în calitate de învățător. Directorul Criclivski, nu a fost uimit sau speriat de trecutul lui Feodor, fost deportat în Siberia și l-a primit la lucru. Între timp, el și-a luat loc de casă la Florești, a intrat la studii fără frecvență la Institutul Agricol „M.V. Frunze” din Chișinău și își aștepta părinții, care trebuiau să vândă casa din Kurgan ca să se întoarcă în Moldova. Fratele său, Iulian Zamăneagră, după ce a obținut studii pedagogice, împreună cu soția Eugenia profesau la școala din satul Mircești, r-nul Ungheni. Pentru a-și întregi familia, în anul 1961, Iulian s-a transferat cu lucrul la Florești. În același an, Dumitru și Maria Zamăneagră au reușit să vândă casa din Kurgan și s-au stabilit la Florești, finalizând construcția casei în 1963. Feodor Zamăneagră s-a căsătorit cu Elena Cobeț, originară din Cotuijenii Mari, raionul Florești.

De represiunile staliniste din iulie 1949 a fost afectată și familia lui Ștefan Efim Sârbu (n. 02.08.1908), care erau pe lista familiilor ce trebuiau osândite prin deportate din Izvoare în Siberia la 6 iulie 1949. În noaptea de rea pomină, membrii familiei Ștefan Sârbu (n. 1908) – capul familiei, *Alexandra Constantin Sârbu* (n. 15.03.1905) – soția, împreună cu copiii: *Ion Ștefan Sârbu* (n. 1931), *Maria Ștefan Sârbu* (n. 1934) și *Eugeniu Ștefan Sârbu* (n. 1938), au părăsit propria casă și s-au adăpostit pe dealurile localității, salvându-se de surghiun, fiind preîntâmpinați de pericolul care îi pândea. În consecință, familiei Sârbu i-a fost confiscată casa, averea pe care o agonisiseră prin muncă asiduă și loturile de pământ pe care le dețineau. Numai peste 6 luni ei au avut posibilitatea de a se reîntoarce în sat, dar nu li s-a retrocedat nimic din averea confiscată, obținută cu atâta trudă. Ștefan Sârbu cu soția Alexandra și-au construit o casă nouă și au întemeiat de la zero o altă gospodărie, trăind o viață îndelungată. Ștefan a decedat în Izvoare la 16 aprilie 1995 la vârsta de 87 ani, iar soția Alexandra, la 16 martie 1993 la vârsta de 88 ani. Familia lui Șt. Sârbu a fost reabilitată în 1993 de Procuratura Republicii Moldova.

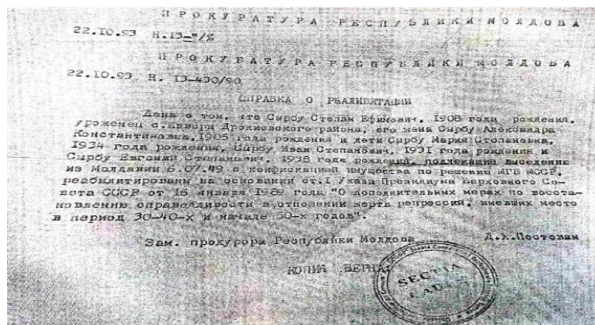

Foto 16. *Ștefan Efim Sârbu alături de soția Alexandra.* Foto 17. *Certificatul de reabilitare a familiei Sârbu.*

Al doilea val a deportărilor din iulie 1949 s-a produs și în satul Scăieni. A fost deportat în Siberia Feodor Călin Zaharciuc (n. 1898) cu soția Daria (n. 1907), care au fost reabilitați în 1991 [1, 298]. Familia

Zaharciuc trăia la fel ca țăranii din sat, având o casă modestă și lucrau petecul de pământ, care a rămas moștenire de la părinți și, de bine de rău, supraviețuiau ca ceilalți săteni. Viața decurgea cumpătat, ca la toată lumea și echilibrul acesta nu anunța mari perturbații în liniștea lor pământescă. Feodor era fierar de meserie și lucra la cuznița din sat, unde confecționau pluguri, boroane, sape, hârlețe, topoare, furci, absolut tot de ce avea nevoie țăranul pentru a munci acasă și în câmp.

Dar, la 6 iulie 1949 familia Zaharciuc a fost deportată, li s-a confiscat totul, fiind ridicați în miez de noapte fără a le oferi careva comentarii. Oamenii din Scăieni au rămas stupefiați de acest gest grosolan al autorităților pentru că familia în cauză era săracă, trăia modest și, pe de asupra, mai aveau un băiat bolnav, care s-a prăpădit peste câțiva ani. Conform „criteriilor” înaintate de ocupanți familia Zaharciuc nu trebuia, nici într-un caz, să fie surghiunită, pentru că erau oameni simpli și săraci. Unicul motiv pentru care au fost surghiuniți în Siberia a fost faptul că Feodor se pronunța în mod expansiv împotriva puterii sovietice, fiind turnat autorităților de președintele Sovietului Sătesc din Scăieni, Ionică Vlas.

În conformitate cu datele ANARM, la 7 iulie 1949 în eșalonul trenului cu № 97178 de la stația de cale ferată Drochia au fost imbarcați 964 de persoane, însă a existat și o listă suplimentară cu 37 de persoane (în total = 1086 de oameni), care au fost deportați până la stația Șadrinsk (regiunea Kurgan), inclusiv locuitorii satului Scăieni (raionul Drochia) – *Feodor Călin Zaharciuc* (n. 1898) și soția *Daria Constantin Zaharciuc* (n. 1906) – în vagonul cu № 576920, locuitori ai satului Scăieni (raionul Drochia) [7].

După șapte ani de surghiun familia Zaharciuc s-a întors în Scăieni, dar viața lui Feodor, s-a schimbat în mod radical, deoarece a început a consuma continuu băuturi alcoolice care i-a provocat moartea. Iată consecințele acestei in justiții sociale. Familia F. Zaharciuc a fost reabilitată în anul 1991.

Totodată, în lista persoanelor care erau incluse în lista întocmită spre deportate în Siberia la 6 iulie 1949 figura și familia lui *Petru Curteanu* cu soția *Cristina*, din Bezeni, ce erau buni gospodari. Însă, ei au fost preîntâmpinați de pericolul care-i amenința și soții au reușit să fugă de acasă, să se ascundă un timp îndelungat până s-au temperat spiritele legate de surghiunul în Siberia. Pământul și averea dobândită cu multă trudă le-a fost naționalizată, iar în casa lor a fost amplasat atelierul Școlii din Bezeni. După ce au trecut prin această urgie, lor nu li s-a permis să se reîntoarcă în sat, fiind nevoiți să se stabilească cu traiul în satul Sevirova, r-nul Florești. Ulterior, feciorul lor, Leonid Curteanu a redobândit casa printr-un proces judiciar, dar nu s-a folosit de ea, donând-o unor oameni săraci.

Aceste evenimente sinistre din istoria noastră – deportările forțate în Siberia efectuate de ocupații sovietici aveau un scop bine definit, prin dezlănțuirea fricii printre oamenii de la sate au fost pregătite premisele pentru crearea colhozurilor.

În acest articol, am încercat după 82 și 74 ani de la cele două valuri de deportări în Siberia să facem lumină în privința represaliilor staliniste din iunie 1941 și iulie 1949 a oamenilor gospodari din comuna Izvoare. În urma acestor investigații am ajuns la ideea că este oportun de a construi în Izvoare un monument al oamenilor care au trecut prin calvarul acestor atrocități. Din păcate, despre aceste fapte a „eliberatorilor” se știe foarte puțin, totul e învăluit de taină de parcă și acum frica îi domină pe oameni. În opinia noastră, acest monument ar înveșnici păstrarea în amintire a acestor martiri, ar dezvălui istoria comunei noastre într-un mod obiectiv, ca tânăra generație să cunoască aceste tragice evenimente istorice.

Bibliografie:

1. *Cartea Memoriei. Catalog al victimelor totalitarismului comunist*. Volum elaborat în cadrul Muzeului Național de Istorie de: Elena Postică, Maria Praporșic, Vera Stăvilă. Volumul II. Chișinău: Ed. Știința, 2001.
2. <https://nkvd.tomsk.ru/projects/Sibirjakinevolnye/WyjavlenyeSpiski/s/>
3. <https://nkvd.tomsk.ru/projects/Sibirjakinevolnye/WyjavlenyeSpiski/w/>
4. ANARM. F. R-3397, inv. 4, d. 95, f. 47.
5. ANARM. F. R-3397, inv. 4, d. 95, f. 38.
6. ANARM. F. R-3397, inv. 4, d. 95, f. 37.
7. ANARM. F. R-3397, inv. 4, d. 88, f. 75.
8. ANARM. F. R-F. 3401, inv. 1, d. 8235.